

- DRŽAVNI PREVENTIVNI MEHANIZEM -

poročilo
o opravljenem obisku
na lokaciji

MLADINSKI DOM MALČI BELIČEVE

Pojasnilo: Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (v nadaljevanju: Varuh) v okviru izvajanja nalog in pooblastil po Zakonu o ratifikaciji opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (Uradni list RS, št. 114/2006) v vlogi državnega preventivnega mehanizma (v nadaljevanju: DPM) obiskuje kraje odvzema prostosti. V skupini, ki izvede obisk, poleg predstavnikov Varuha praviloma sodeluje(jo) tudi predstavnik(i) pogodbenih nevladnih organizacij ter občasno tudi neodvisni izvedenci medicinske in drugih strok in prevajalci. Pravna podlaga za opravljanje nadzorov s strani DPM je predstavljena na spletni strani [Varuh kot državni preventivni mehanizem](#).

Pričujoče poročilo vsebuje le bistvene ugotovitve o obisku s predlogi za izboljšanje razmer oziroma odpravo nepravilnosti. Izdelano je bilo na podlagi poročila o obisku DPM in odzivnega poročila pristojnih. Namenjeno je objavi na spletni strani Varuha.

Osnovni podatki o lokaciji:

- ▶ **Tip lokacije:** mladinski dom
- ▶ **Kategorije oseb, ki jim je bila odvzeta prostost:** osnovnošolski otroci v starosti od 7. pa do 15. leta¹.
- ▶ **Uradna zmogljivost in dejanska zasedenost lokacije na dan obiska:** 60 otrok, v času obiska je v njem bivalo 52 otrok, 2 otroka sta bila v postopku odhoda iz zavoda in 2 v postopku sprejema.²

Potek obiska in priprava poročila:

- ▶ Obisk je bil **najavljen in opravljen 26. 3. 2013, med 13.00 in 15.45 uro.**
- ▶ **Skupina za obisk:** dve svetovalki Varuha.
- ▶ **Vsebina obiska:** uvodni razgovor z ravnateljico, ogled prostorov doma, razgovor z osebjem in otroci, zaključni razgovor.

¹Vsi obiskujejo osnovne šole v Ljubljani. Izjemoma ostanejo v zavodu mladostniki tudi po 15. letu, a praviloma najdlje do polnoletnosti, če družinske razmere niso ustrezne za vrnitev domov oziroma, če se še niso sposobni vključiti v katero od stanovanjskih skupin v drugih zavodih.

²Struktura otrok ob obisku je bila naslednja: 11 otrok je bilo starih do 10 let, najmlajši je star 7 let, 38 otrok je bilo starih med 10 in 15 let, 11 pa je bilo srednješolcev, izmed katerih je bila najstarejša stara 19 let.

► **Poročanje:** poročilo o opravljenem obisku smo poslali Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport (v nadaljevanju: MIZŠ), zavodu pa v vednost 23. 5. 2013, skupaj s predlogom, da ga obravnava ter nam v roku 30 dni sporoči svoja stališča in morebitne ukrepe v zvezi s tem; tozadevni odgovor MIZŠ smo prejeli 31. 5. 2013, torej 8. dan po odpremi.

► DPM je posebej pohvalil

- organizacijo in oblike dela v MDMB ter nudenje številnih možnosti za uresničevanje ciljev otrok in mladostnikov: dokončati osnovno šolanje, pridobiti primerne delovne navade, osvojiti ustrezne načine vedenja in obnašanja za kasnejše nadaljevanje izobraževanja v srednjih šolah,
- oblike dela z otroki³,
- postopek sprejema otroka⁴,
- organizacijo vzgojno-izobraževalnega dela (v sodelovanju z rednimi šolami), še posebej za otroke, ki potrebujejo primeren nadomestni dom v bivalnem in učno-vzgojnem smislu⁵,
- prizadevanja zaposlenih, da se otroci čim bolj vključujejo v interesne dejavnosti,
- prizadevanja za čim večjo dostopnost in odprtost doma⁶,

³Otroci in mladostniki so razdeljeni v 6 vzgojnih skupin oziroma družin. Vsaka družina ima 2 matična vzgojitelja, po dve skupini skupaj imata še gospodinjo, socialnega pedagoga za individualno strokovno pomoč in 4 nočne vzgojitelje. Skupno je 21 zaposlenih. Vsako noč sta dežurna po 2 nočna vzgojitelja, ob vikendih pa eden. Vzgojitelji za otroke skrbijo, sodelujejo pa tudi s šolami, saj obiskujejo roditeljske sestanke, govorilne ure in timske sestanke na šolah, sodelujejo pa tudi z drugimi institucijami, če je to potrebno. Strokovni delavci izvajajo vzgojno-izobraževalno delo v popoldanskem času, ko se otroci vrnejo iz različnih osnovnih in srednjih šol v Ljubljani. Vzgojitelji tako skušajo nadomeščati starše v vzgojnem ter učnem smislu. Mladinski dom smo tudi spodbudili k nadaljevanju s takšnimi oblikami dela z otroki.

⁴Vsi otroci bivajo v MDMB na podlagi odločbe centra za socialno delo (CSD) po 119., 120. in 121. členu Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, noben otrok ni nameščen s sklepom sodišča ali z odločbo komisije za usmerjanje. Pred sprejemom si otrok skupaj s starši in strokovno delavko CSD ali z učiteljem iz šole ogleda MDMB. Predstavljena mu je dinamika bivanja v zavodu, ogleda si prostore, predstavljeni so mu pogoji za vključitev in potek življenja in bivanja. Za namestitev se sam odloči in v času obiska je bilo več kot 90% otrok sprejetih na podlagi lastne želje. Za odločitev glede namestitve ima otrok po ogledu 1 dan časa. Ravnateljica je pojasnila, da se s tako kratkim časom za odločitev skrajša manipulativni čas, saj bi se po njenem mnenju veliko težje odločil, če bi imel na voljo več časa za premišljevanje. Pred sprejemom novinca pripravijo celo skupino, v katero bo vključen. Prvi teden je namenjen opazovanju dogajanja in poteka življenja v skupini, nato se običajno vsak otrok v skupino začne tudi aktivno vključevati. Ob zaključku prvega meseca bivanja izdelajo individualni program (IP). Po mnenju ravnateljice je sodelovanje staršev pri IP-ju vprašljivo, saj starši s svojimi željami in pogosto z nerealnimi predstavami in pričakovanji mnogokrat naredijo več škode kot koristi. Pri izdelavi IP-ja izhajajo iz zakonskih določil. Otrok IP-ja ne podpiše. Če se otrok po 6 mesecih na bivanje ne navadi, po mnenju ravnateljice ne sodi v MDMB, temveč je zanj primernejša vključitev v dom z interno šolo, kot jo imata Smlednik ali Veržej. Mladinski dom smo tudi spodbudili k nadaljevanju s tovrstnim postopkom sprejema otroka.

⁵MDMB nima interne šole. Vsi otroci so vključeni v okoliške šole. Največ otrok obiskuje OŠ Bičevje, sledi OŠ Vič, OŠ Kolezija, nekaj posameznikov pa obiskuje druge šole, če je njihovo stalno bivališče v Mestni občini Ljubljana. Srednješolci obiskujejo v Ljubljani biotehnično srednjo šolo, frizersko, ekonomsko, trgovsko, aranžersko šolo in Litostrojski ter Bežigranski šolski center.

- idejo tako imenovanega botrstva⁷,
- ustrezno obravnavo vedenjskih težav in kršitev pravil bivanja⁸,
- hišni red in pravila o pravicah in dolžnostih otrok v MDMB, saj vsebujejo vsa potrebna poglavja o načinu uveljavljanja pravic, o izpolnjevanju dolžnosti, o pohvalah in priznanjih, o kršitvah pravil, o oblikah vzgojnih ukrepov ter o varstvu pravic,
- prostorske razmere, opremo in didaktični material, saj so primerni in dajejo občutek domačnosti⁹.

⁶Dokaj redno z MDMB sodeluje 50% staršev otrok. Na letošnjem roditeljskem sestanku je bilo prisotnih celo 56% staršev. Staršem so namenjene izkustvene delavnice, v katerih se učijo razreševati svoje probleme. Izvede se 6 srečanj skupine staršev. V te delavnice so ob začetku leta povabljeni vsi starši, vključitev v delavnice pa je prostovoljna. Starši imajo možnost individualnega svetovanja, ki je še zlasti namenjeno staršem, ki so imeli največ težav s svojim otrokom. V kratkem bo začela delovati skupina za starše, ki jo bosta vodili študentka in svetovalna delavka. Starši so v vzgojiteljsko skupino povabljeni 2 krat letno, po potrebi pa so možni tudi dnevni kontakti. Sodelovanje z drugimi institucijami kot je npr. CSD je v veliki meri odvisno od posamezne institucije in od strokovne/ga delavke/ca, ki otroka v tej instituciji obravnava. Mladinski dom smo tudi spodbudili k nadaljnjem prizadevanju za večjo dostopnost in odprtost doma.

⁷Vsak otrok, ki to želi, ima tudi "botra" oziroma osebo, ki je pripravljena na otrokov račun vsak mesec nakazati okrog 20 evrov. Otrok s tem denarjem razpolaga po lastni želji in tudi po želji botra, z vednostjo vzgojitelja. Trenutno imajo čakalno listo botrov, saj je interesentov več kot pa otrok. Mladinski dom smo tudi spodbudili k razvijanju ideje botrstva.

⁸Vedenjske odklone in kršitve hišnega reda obravnavajo s pogovorom. V otrokovih očeh je zanj to najhujša kazen. Veliko se pogovarjajo v skupini. Poleg pogovora se otroku lahko ukine kakšna boniteta (računalnik, TV, mobilni). Prepovedi odhoda domov nimajo kot kazni. Otrok ostane v MDMB ob koncu tedna le, če ne naredi vseh šolskih obveznosti (domačih nalog) in če glede na domače razmere nima pogojev, da bi to storil doma. Po mnenju ravnateljice je razlog za ostajanje v domu ob vikendih potreba in ne kazen.

⁹Knjižne police niso prazne in tako ima otrok vsak čas možnost poseči po knjigi, ki ga zanima ali se mu zdi privlačna za izkoristek prostega časa.

DPM: predlagamo, da MDMB prouči možnost, da bi individualni načrt podpisali tudi mladostniki, ki so dovolj osebno zreli in stari, da razumejo njegov pomen¹⁰;

DPM: priporočamo, da bi vsi pristojni CSD več strokovne pomoči namenjali družinam, iz katerih so mladostniki izvzeti in začasno nameščeni v MDMB¹¹.

DPM: predlagamo, da pristojna ministrstva v najkrajšem času proučijo in zagotovijo možnost tako bolnišničnega zdravljenja mladostnikov s hudimi psihiatričnimi težavami in agresivnim vedenjem, kot tudi ustrezne strokovne in tehnične pogoje za njihovo namestitev po odpustu;

DPM: priporočamo, da ravnateljica v del letnega delovnega načrta umesti tudi poglavje o vrednotah, ki so jim zavezani vsi v zavodu.

DPM: priporočamo MIZKŠ vzpostavitev enotnih pravnih podlag za delovanje vseh vzgojnih zavodov.

MIZŠ: aktiv ravnatelj je podal pobudo za pripravo posebnega zakona, ki bi urejal področje vzgojnih zavodov. Dogovorili smo se, da opredelijo, katera so tista področja, ki so po njihovem slabo določena ali niso opredeljena v obstoječi zakonodaji in bi jih tak zakon urejal, vendar konkretnih predlogov niso uskladili.

¹⁰Ob zaključku prvega meseca bivanja otroka, mu vzgojitelji izdelajo individualni program (IP). Pri izdelavi IP-ja izhajajo iz zakonskih določil. Otrok IP-ja ne podpiše. Vzgojitelji hranijo IP-je pri sebi, konec šolskega leta pa jih oddajo v hrambo ravnateljici. IP-je otrok, ki v skupini tudi naslednje šolsko leto ostanejo, ponovno dobijo vzgojitelji, ostali IP-ji pa se arhivirajo.

¹¹Sodelovanje z drugimi institucijami kot je npr. CSD je v veliki meri odvisno od posamezne institucije in od strokovne/ga delavke/ca, ki otroka v tej instituciji obravnava.

DPM: menimo, da bi morala socialnopedagoška stroka pripraviti enotne smernice za vzgojni načrt v zavodih, da ne bi prihajalo do prevelikih razlik pri vzgojnem ukrepanju zoper mladostnike, ki kršijo pravila bivanja.

DPM: predlagamo premislek o posebnem zakonu ali samostojnih določbah v okviru obstoječe zakonodaje, ki bi posebej urejale področje organiziranosti in delovanja omenjenih zavodov.

DPM: predlagamo vodstvu, da se po skrbni presoji vzgojiteljev (v zvezi z obliko in količino tovrstnih izobraževanj) izdela načrt za sistematično in permanentno izobraževanje starejših otrok in mladostnikov (če je mogoče pa tudi staršev) o škodljivi rabi drog in alkohola, o procesu odvajanja, vzpostavljanju in vzdrževanju abstinence, o posledicah tveganih vedenj (npr. uporaba nečistih igel, nezaščiteni spolni odnosi,...), preprečevanju okužb z virusi HIV in s hepatitisom ter odvajanja od kajenja¹².

MIZŠ: na Zavodu RS za šolstvo deluje strokovna skupina za prenovu vzgojnega programa, ki končuje z delom, tako da bo predvidoma v jeseni v sprejem predložen strokovnem svetu za splošno izobraževanje.

MIZŠ: na ministrstvu smo oblikovali medresorsko delovno skupino, ki bo pripravila pravni akt ali protokole ravnanj v zvezi z nameščanjem v vzgojne zavode, vendar moramo prej vzpostaviti zakonsko podlago za pripravo izvedbenega akta. Pričakujemo, da jo bomo lahko vnesli v Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, ki pa naj bi po načrtovanju, zaživel v šolskem letu 2014/15. Sodelovanje med resorji pa je v zadnjem času intenzivirano.

¹²Po navedbi ravnateljice ima MDMB do cigaret, alkohola in drog ničelno toleranco, ki jo vsaj pri cigaretah težko ohranjajo. Seznanjeni so s poskusi kajenja v šoli. Z alkoholom nimajo težav že zadnjih šest ali sedem let. Posamezniki pa včasih poskušajo s kajenjem marihuane. Ob sumu ali ugotovitvi, da mladostnik kadi nedovoljeno substanco, ga testirajo, čeprav se zavedajo, da je njihovo ravnanje dvomljivo. Testiranje plača otrok iz svoje žepnine oziroma iz denarja botra. Če je test pozitiven, se mora vključiti pa se mora tudi v program Društva Projekt Človek. Če je test negativen, ga otrok ne plača. Ravnateljica meni, da so s takim ravnanjem ciljno uspešni, to je, da v kar največji meri preprečijo množičnejše poseganje po škodljivih substancah.

DPM: priporočamo MIZŠ, da ne krči sredstev za investicijsko vzdrževanje zavodov.